

Nieuw verlangen naar water

AUTEUR WIM DERKSEN

Het leek allemaal zo goed geregeld. Na de watersnoodramp van 1953 en een lange historie van dijkdoorbraken én heldhaftige pogingen om het water te weerstaan, moest de strijd definitief in het voordeel van de mens worden beslist. Met de Deltawerken werden de laatste zeearmen gedicht. Nederland leek definitief veilig, met een overstromingskans van eens in de 10.000 jaar.

Toch is die rustgevende gedachte weer verdwenen. Er is weer werk aan de winkel. Ten eerste leidt klimaatverandering tot een (snelle) stijging van de zeespiegel. Ten tweede is de afweerkracht van de dijken veel minder groot dan we wellicht dachten. Uit een recente studie van het ministerie van Verkeer en Waterstaat blijkt dat in het verleden geen rekening is gehouden met zogenaamde 'faalmechanismen'. Een dijk kan wel hoog genoeg zijn, maar als het onderhoud faalt, neemt de afweerkracht snel af. Sluisdeuren kunnen sterk genoeg zijn om het water te weerstaan, maar als ze niet op tijd kunnen worden gesloten, is het overstromingsrisico een stuk groter. Nemen we dergelijke faalmechanismen mee, dan is de kans op een overstroming veel groter dan eens in de 10.000 jaar. Ook het overstromingsrisico van de grote rivieren blijkt in werkelijkheid veel groter dan eens in de berekende 1.250 jaar.

Er zijn dus goede redenen om de strijd tegen het water opnieuw ter hand te nemen, maar wel graag fundamenteel anders. We moeten weer van het water gaan houden. Eeuwenlang stond de strijd tegen het water in het teken van het aanleggen van dijken en het wegpompen van water. Daarmee maakten we geleidelijk een einde aan de delta die Nederland ooit was, waarin overstromingen vanzelfsprekend waren. Tegenwoordig stroomt nagenoeg al het water van Rijn en Maas door de Nieuwe Waterweg - een kanaal - naar de zee. Beken en rivieren zijn veelal gekanaliseerd, opdat het water zo snel mogelijk kan worden afgevoerd. Het waterpeil in de polders is eeuwenlang naar beneden bijgesteld. We hebben ons letterlijk verschanst achter de dijken en het water zoveel mogelijk uit onze omgeving geweerd.

Door water weg te pompen zijn we gaandeweg echter steeds verder onder zeeniveau verdwenen. Daarmee kun je niet onbepikt doorgaan, zeker niet als de zeespiegel tegelijkertijd stijgt. De regering lijkt zich daarvan bewust. Schoorvoetend ontwikkelen we plannen om de rivieren weer meer ruimte te geven. Gekanaliseerde beken worden in de oude staat teruggebracht. Een deel van de Westerschelde wordt teruggegeven aan de zee en de natuur en ook elders in Zeeland wordt geëxperimenteerd met het opnieuw binnenlaten van zeewater. De kustverdediging neemt een ander gestalte aan. Veel meer wordt ingespeeld op het 'gedrag' van

de zee. Soms is het beter de zee meer ruimte te geven, dan de kracht van het water te willen breken. Het scheppen van nieuwe eilanden voor de kust zou wel eens veiliger kunnen zijn dan het blijven verhogen van duinen en dijken. Kustverdediging in harmonie met het water.

Niet alleen de veiligheid dwingt tot een andere aanpak, maar ook het milieu en de natuur. Het afsluiten van de Zeeuwse Stroom en heeft bijvoorbeeld tot ernstige milieuvervuiling geleid en de polders liggen op sommige plaatsen inmiddels zo laag dat verzilting in de zomer onvermijdelijk is. Kanaliseren heeft veel landschappelijk schoon verloren doen gaan. Een omslag ten gunste van milieu en natuur is dan ook zonder meer gewenst. In dat verband heeft Staatsbosbeheer onlangs een interessante visie gepubliceerd voor het rivierenlandschap: 'Lonkend rivierenland'. De Biesbosch zou tweemaal zo groot moeten worden: om nieuwe rivierarmen aan te leggen bij de Rijn, Waal en IJssel, om de uiterwaarden overal aanzienlijk breder te maken en om het water veel langer vast te kunnen houden op de plaats waar het valt. Op die manier wordt niet alleen de veiligheid op een natuurlijke wijze vergroot, maar kan ook het voor Nederland kenmerkende landschap worden behouden en hersteld.

Het is te vroeg om te stellen dat de strijd tegen het water een heel ander karakter krijgt. Het huidige beleid kent een voorzichtige omslag in de richting van herstel van de oorspronkelijke delta. Het water krijgt langzaam meer ruimte, waardoor de bedreiging beter kan worden afgewend. De natuur profiteert daar soms al opvallend van, zij het mondjesmaat. Het is ook nog vaak te onuitgesproken. Je zou wensen dat meer mensen dat nieuwe verlangen naar water zouden voelen.

Wim Derksen is directeur van het Ruimtelijk Planbureau.

